

Lahden kaupungin psykologi- ja kuraattoripalveluiden lausunto koskien oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on lähettänyt 27.5.2021 lausuntokierrokselle hallituksen esitysluonnoksen oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta. Lakiin ehdotetaan lisättävän säännös kuraattori- ja psykologipalveluiden sitovista henkilöstömitoituksista ja samalla kuraattorin kelpoisuusehtoa koskevaa säännöstä täsmennettäisiin. Lausumaan on pyydetty esitysluonnoksesta sekä vastaamaan kysymykseen: 1. onko esitysluonnoksen mukainen kuraattorikelpoisuus toimiva oppilaitoksen opiskeluhoitotyön kannalta vai 2. olisiko kohdassa 5.1. esitetty vaihtoehtoinen malli, jossa kuraattori olisi sosiaalityöntekijä tai sosionomi parempi?

Lausunto

Hallitusohjelman tavoite "sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta" viitoittaa tien kohti ennaltaehkäisevämpää ja yhteisöllisempää opiskeluhoitoa. Nykytilan mukainen liialti yksilötyöhön painottuva opiskeluhoito ei ole sosiaalisesti kestävä. Painopistettä tulee esityksen mukaisesti suunnata korjaavasta toiminnasta hyvinvoinnin edistämiseen. **Esitetyt kuraattori- ja psykologimitoitukset ovat kannatettavia ja tukevat palvelujen kehittymistä oikeaan suuntaan.** Toisaalta palveluiden järjestämisen kannalta voi pohtia sitä, pitääkö mitoitusten olla kuraattoreilla ja psykologeilla erilaiset. Työnjaon ja työparityöskentelyn kannalta yhdenmukaiset mitoitukset olisivat parempia vaihtoehto. Psykologityön tarve ei myöskään määräraajojen toteutumisen seurannan perusteella ole kuraattoreiden työn tarvetta vähäisempi. **Kuraattorin kelpoisuuden osalta vaihtoehtoinen malli, jolla turvataan opiskelijoiden oikeus sosiaalityöntekijän tai sosionomin eli sosiaalialan laillistetun ammattihenkilön palveluun, on toimivampi ja yleisen edun mukainen ratkaisu.** Tarkennusta tarvitaan lisäksi siihen, miten vastaavan kuraattorin palvelu turvataan tosiasiallisesti jokaisen oppilaitoksen käyttöön sellaisena palveluna, mitä sosiaalityöstä sosiaalialan lainsäädännössä säädetään sekä siihen, miten esitettyjen mitoitusten ja ensisijaisen yhteisöllisen työn toteutumista on tarkoitus valvoa? Ovatko mitoitukset tarkoitettu tarkasti työntekijäkohtaisiksi vai riittääkö niihin vastaaminen kunnan/maakunnan tasolla, jolloin oppilaitosten tarpeet ja eroavaisuudet voitaisiin paremmin huomioida? Esimerkkinä panostaminen TUVA-koulutuksen tai vaativan erityisen tuen psykologi- ja kuraattoripalveluihin: joillakin työntekijöillä pienempi opiskelijamäärä ja toisilla suurempi, mutta palveluiden laadun näkökulmasta järkevä vaihtoehto. **Lisäksi oppilas- ja opiskeluhoitolain valvontaa koskeva 26§ tulisi päivittää ajan tasalle.** Kuraattoripalveluiden osalta omavalvonnasta säädetään nykyisin sosiaalihuoltolain (1301/2014) 47§:ssä ja sosiaalihuollon ammattihenkilöiden ohjauksesta ja valvonnasta laissa sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015) 15§:ssä.

Tavoitteena painopisteen siirtäminen nykyistä enemmän yhteisölliseen työhön suuntaa opiskeluhoitokokonaisuutta yksilötyöstä rakenteellisempaan suuntaan. Sen toteutumisen kannalta on tärkeää turvata opiskelijan oikeus laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön eli sosionomin tai sosiaalityöntekijän palveluun. Ammattihenkilöillä on alan koulutuksen lisäksi velvoite oman osaamisen päivittämiseen, sen jatkuvaan kehittämiseen sekä ammattieettisten velvollisuuksien noudattamiseen. Eettisiin toimintaperiaatteisiin eli ihmisarvon, ihmisoikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämiseen kytkeytyy sosiaalialan ammattihenkilöiden osaamisen kriittinen ydin sekä ratkaiseva ero suhteessa muihin auttamisammatteihin. Kelpoisuuden rajaamisella turvataan vaadittava osaaminen. Laillistetuilla ammattihenkilöillä on paitsi erinomaiset valmiudet vastata asiakkaiden tarpeisiin, niin

monialaisuuden periaatteen noudattaminen laajentaa osaamisen vastaamaan moninaisiin tarpeisiin ja oppilaitoksissa työskentelyyn. Opiskeluhuollon kuraattoripalvelut ovat sosiaali- huoltolain mukaisia sosiaalipalveluja, mikäli kuraattorityötä tekevät henkilöt eivät ole sosi- aalihuollon ammattihenkilöitä, heidät katsotaan sosiaalihuoltolain 3 §:n mukaisesti muuksi asiakastyöhön osallistuvaksi henkilöstöksi, jolloin kuraattoripalvelun toteutumisesta vastaa viime kädessä vastaava kuraattori. Valvontavastuuta ei voi langettaa yksittäiselle ammatti- henkilölle. Esimerkkinä mm. oppilas- ja opiskelijahuoltolain 18§, jonka mukaisesti arvion va- jaavaltaisen edun toteutumisesta kuraattoripalvelujen osalta voi tehdä ainoastaan sosiaali- huollon ammattihenkilö. Yleisen edun mukaista on turvata asiakasturvallisuutta, palvelujen laatua ja yhdenvertaisuutta edistävät palvelut. Lisäksi kuraattorien tehtävärakenteen ja työn- jaon tarkoituksenmukaista kehittymistä tulee tukea sosiaalialan ammattihenkilöistä anne- tun lain mukaisesti.

Täsmennystä tarvitaan myös siihen, miten esitetyt kuraattorimitoitukset suhteutuvat vastaa- van kuraattorin tehtävään? Miten jatkossa turvataan, että vastaava kuraattori on tosiasialli- sesti jokaisen oppilaitoksen käytettävissä? Opiskeluhuollon kontekstissakin sosiaalityön tu- lee sosiaalihuoltolain 15§:n mukaisesti vastata: ” *asiakas- ja asiantuntijatyöstä, jossa ra- kennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen ko- konaisuus, sovitaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tuke- vaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä*”. Hallituksen esityksen kanssa vahva samanmielisyys vallitsee siitä, ettei yksilötyötä painottavat palvelutarpeen arviointi ja mielenterveyden hoitaminen kuulu opiskeluhuoltopalveluiden tehtäviin, vaan työn painopis- teen tulee olla ennaltaehkäisevässä työssä. Tavoite laajentaa opiskeluhuolto kohdistumaan yksilöiden lisäksi aina myös yhteisöön on kannatettava ja tähän suuntaan ohjaavat myös sosiaalihuoltolain 2. luvun hyvinvoinnin edistämistä koskevat pykälät: rakenteellinen sosiaa- lityö, hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen sekä palvelujen kehittäminen kasvatuksen tukemiseksi. Jatkossa tarvitaan vahvempaa valtakunnallista ohjausta sosiaalialan lainsää- dännön soveltamiseen opiskeluhuollon kokonaisuudessa rakenteellisen opiskeluhuollon to- teuttamiseksi. Kuraattoripalveluissa monialainen yksilökohtainen ja yhteisöllinen työ muo- dostavat kokonaisuuden, jossa tukitoimet suunnataan limittäin työskentelyn eri tasoja oikea- aikaisesti hyödyntäen. Sosiaalipalveluna pyrkimys on auttaa ja tukea asiakkaaksi tulevia yk- silöitä, perheitä ja ryhmiä sekä vaikuttaa laajempaan kontekstiin (oppilaitosyhteisön hyvin- vointia tukeviin rakenteisiin).

Psykologien mitoituksen osalta on todettava, että toteutuakseen tämä mitoitus edellyttää edelleen koulutuspaikkojen lisäämistä. Vaikka rekrytointiin ja työolosuhteisiin on Lahdessa panostettu, ongelmaa on silti myös isossa kaupungissa ja Etelä-Suomessa. Tällä lainsäädän- nöllä voidaan toivottavasti edes osittain turvata yhteisöllisen työn toteutuminen opiskelu- huollon palveluissa, mikäli palveluiden siirto hyvinvointialueille toteutuu. Toisaalta tällä lain- säädännöllä ja riittävällä kansallisella ohjauksella olisi voitu turvata palveluiden yhdenmu- kaisuus ja lain mukaisuus ilman voimia vievää hallinnollista siirtoa. Kuntien taloudellisten haasteiden kannalta on tärkeää, että valtion rahoitus kattaa palveluiden lisäämisen.

Lahdessa 4.6.2021

Lahden kaupungin psykologi- ja kuraattoripalveluiden puolesta

Eija Tommo, Johtava kuraattori, Lahden kaupunki

Eija Kinnunen, Opiskeluhuollon palvelupäällikkö, Lahden kaupunki